

Jerzy Flisiński

65 lat Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej (zarys dziejów do 2003 r.)

Dzieje książki i bibliotek w Białej Podlaskiej są niezwykle trudne do udokumentowania. Główna trudność to brak materiałów źródłowych pisanych. Od jak dawna istniały w mieście biblioteki w formie zorganizowanej – nie wiadomo. Można przypuszczać, że książka drukowana w mieście, wówczas jeszcze nieuprzywilejowanym, pojawiła się stosunkowo wcześniej, bo około połowy XVI w. W tym czasie powstał w Białej - na fali ruchu reformacyjnego - zbór kalwiński, którego pierwszym ministrem został ks. Hieronim Piekarski, porzucając katolicyzm dla kalwinizmu. Przy zborze istniała szkoła, w której nauczycielem był Jan Folkonius. Obaj, bez reszty zaangażowani w antykatolicki ruch reformacyjny, wkrótce zbliżyli się do arianizmu. Fakt ten skłania do wniosku, że zarówno w zborze kalwińskim, jak i funkcjonującej przy nim szkole pojawiły się pierwsze książki w mieście o treści związanej z reformacją, drukowane w drukarni w Rakowie. Teza ta pozostanie już do końca tylko domniemaniem, bowiem zarówno zbór, jak i szkoła zostały wkrótce zlikwidowane za sprawą księcia Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, zwanego Sierotką, który po przejściu na katolicyzm i powrocie ze słynnej peregrynacji do Ziemi Świętej zwalczał z gorliwością neofity wszelkie przejawy reformacji.

Zaistnienie w mieście pierwszego księgozbioru, co do którego mamy już całkowitą pewność, wiąże się z założeniem w Białej przez proboszcza bialskiego i oficjała brzeskiego księdza Krzysztofa Wilskiego - Ciborowicza, kolonii akademickiej Uniwersytetu Krakowskiego. Kolonia bialska, zwana przez cały okres I Rzeczypospolitej Akademią Bialską, rozpoczęła swoją działalność w semestrze zimowym roku 1630/1631. Ksiądz Wilski jako fundator szkoły przekazał pierwsze książki, które dały początek księgozbiorowi biblioteki tej szkoły. Nieliczne relikty pierwszego zbioru biblioteki kolonii akademickiej zachowały się do dzisiaj i są przechowywane w formie księgozbioru zamkniętego w bibliotece szkolnej I Liceum Ogólnokształcącego im. J.I. Kraszewskiego w Białej Podlaskiej, które jest bezpośrednim spadkobiercą i kontynuatorem tradycji edukacyjnych i wychowawczych dawnej Akademii Bialskiej.

Biblioteka kolonii akademickiej była pierwszą w mieście biblioteką, której istnienie możemy udokumentować. Statuty municypalne szkoły bialskiej zawierają niezwykle cenną informację o udostępnianiu zbiorów tej biblioteki osobom innym niż profesorowie i uczniowie kolonii. Według statutów dyrektor kolo-

nii miał prawo wypożyczać książki na zewnątrz za pisemnym rewersem, który zobowiązywał wypożyczającego do ich zwrotu. Informacja ta dowodzi, że już w latach trzydziestych XVII w. istniały w Białej pierwsze formy publicznego udostępniania książek.

Drugim miejscem w mieście, obok kolonii akademickiej, gdzie gromadzono książki, był pałac książąt Radziwiłłów, właścicieli miasta, o czym świadczą najstarsze inwentarze bialskiego pałacu Radziwiłłów. Nie ma żadnych dowodów na to, że był on do użytku innego niż tylko prywatny.

Poza biblioteką kolonii akademickiej i prywatnym księgozbiorem Radziwiłłów nie można udokumentować istnienia w Białej jakiegokolwiek innego, zorganizowanego księgozbioru. Wszystko wskazuje na to, że sytuacja taka trwała do końca I Rzeczypospolitej. Bibliotek polskich nie było w Białej również w wieku XIX, bowiem zaborcy (najpierw Austriacy – do 1807 r., a od 1815 r. Rosjanie) nie byli zainteresowani organizowaniem polskich bibliotek na zajętych terenach. Dotyczyło to zwłaszcza Rosjan, którzy intensyfikując rozpoczęty po upadku powstania listopadowego proces rusyfikacji w Królestwie Polskim, szczególnie nasilali go na obszarze południowego Podlasia. Tereny te, w tym Białą Podlaską, uznano w ramach represji po upadku powstania styczniowego za prawosławne, co spowodowało całkowite wyrugowanie języka polskiego ze szkół i życia publicznego.

Stan taki trwał aż do końca 1915 r., kiedy to w wyniku klęsk na frontach I wojny światowej oraz narastającej fali protestów i przemian społeczno - politycznych w samej Rosji, Rosjanie zmuszeni do ustawicznego cofania się, ustąpili z Białej 15 VIII 1915 r.

Sytuacja radykalnie zmieniła się dopiero po odejściu z miasta Niemców, co nastąpiło 18 XII 1918 r. Wojska polskie wkroczyły do Białej 31 XII 1918 r. Po odzyskaniu niepodległości mieszkańcy miasta podjęli inicjatywę wielu przedsięwzięć, w tym rozwoju różnych form kultury, a także biblioteki

Jednym z pionierów w zakresie udostępniania książek mieszkańcom miasta był profesor śpiewu w Gimnazjum Męskim im. J.I. Kraszewskiego Wincenty Światłowski. Zajmował się on nie tylko pracą pedagogiczną. Prowadził wraz z żoną sklep z artykułami papierniczo - piśmienniczymi oraz niewielką księgarnię przy ul. Warszawskiej w Białej. Właśnie przy tej księgarni państwo Światłowscy otworzyli pierwszą publiczną wypożyczalnię książek w mieście. Książki udostępniano wszystkim chętnym za drobną, wręcz symboliczną opłatą.

Mieszkańcy miasta wykazywali ogromne zapotrzebowanie na polską książkę, ale mimo panującego wręcz „głodu” książki w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości, nie zdołano zorganizować w Białej biblioteki o charakterze publicznym. Nie mogły tej luki wypełnić ani niewielka wypożyczalnia Wincentego Światłowskiego, ani dwie inne biblioteki, z których pierwsza powstała przy Podlaskiej Wytwórni Samolotów, a druga była prowadzona przez Polską Macierz Szkolną. Obie, dysponujące stosunkowo skromnym ilościowo i jakościowo księgozbiorem, nie były w stanie sprostać ciągle rosnącemu zapotrzebowaniu społeczne-

mu na słowo drukowane. Olbrzymia presja społeczna, jak i pełne zrozumienie tego problemu ze strony władz miasta sprawiły, że w połowie lat trzydziestych Zarządu Miejskiego podjął inicjatywę, zmierzającą do otwarcia w mieście pierwszej biblioteki publicznej. Ogromne potrzeby miasta w zakresie rozwoju jego infrastruktury w zderzeniu z możliwościami finansowymi pozwoliły wyasygnować z kasy miejskiej stosunkowo skromne, ale niewystarczające środki na ten cel. Tym niemniej 15 II 1938 r. za pośrednictwem Towarzystwa Pracy Kulturalnej w Lublinie zakupiono pierwsze książki - 523 woluminy i przekazano je do użytku przez czytelników. Datę tę powszechnie uznaje się jako dzień uruchomienia w Białej - pierwszej w jej dziejach - biblioteki publicznej, z której mogli korzystać wszyscy chętni. Od tej chwili zabiegi Zarządu Miejskiego w jego działaniach na rzecz biblioteki polegały nie tylko na udzieleniu tej placówce skromnego lokalu w swojej siedzibie, ale przede wszystkim na czynieniu starań o zwiększenie księgozbioru. Pod koniec 1938 r. odkupiono od Światłowskiego książki, które dotychczas były udostępniane w jego prywatnej księgarni. Księgozbiór biblioteczny wzbogacały też nieliczne dary od miejscowej ludności. Według stanu na 1 I 1939 r. stan księgozbioru wynosił 2006 woluminów, a biblioteka zarejestrowała 257 stałych czytelników.

Najtrudniejszy do udokumentowania okres w dziejach Miejskiej Biblioteki Publicznej to lata 1939 - 1944, bowiem nie zachowały się z niego żadne dokumenty pisane. Wprawdzie przez pierwsze tygodnie okupacji niemieckiej Biblioteka jeszcze funkcjonowała, ale wkrótce Niemcy zdecydowali o jej zamknięciu dla szerszego grona użytkowników. W drodze nadzwyczajnego ustępstwa władze okupacyjne zezwoliły na wypożyczanie z biblioteki książek niezbędnych do nauki młodzieży szkolnej.

W 1941 r. okupant zarządził, aby z księgozbioru biblioteki wyeliminować wszelkie książki mające, jego zdaniem, treści antyniemieckie oraz książki klasyki polskiej autorów takich, jak Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz, Melchior Wańkiewicz i innych. Dopilnowano, aby zarządzenie było w pełni wykonane.

Zgoda Niemców na korzystanie z biblioteki przez młodzież szkolną stała się znakomitą przykrywką do zebrania młodzieżowej organizacji konspiracyjnej. Wkrótce jednak jeden z konspiratorów został aresztowany, a następnie rozstrzelany. W tej sytuacji organizacja konspiracyjna uznała lokal biblioteki za „spalony”, przenosząc swoje zebrania w inne miejsce.

Na początku 1942 r. Niemcy zamknęli bibliotekę, opieczętowując drzwi, co uniemożliwiło korzystanie z jej zbiorów nawet przez młodzież szkolną. Wkrótce jednak lokal biblioteki został otwarty, wprawdzie nie dla czytelników, ale korzystali z niego polscy urzędnicy magistratu. Wynikało to z faktu, że aby dostać się do archiwum magistratu, musiano przejść przez bibliotekę. Konieczność bieżącego dostępu do archiwum wymusiła na Niemcach zgodę na zerwanie pieczęci z drzwi prowadzących do biblioteki, które były zarazem jedynym wejściem, umożliwiającym wejście do archiwum. Do definitywnego zaprzestania pieczętowania drzwi do archiwum i biblioteki przyczynili się sami Niemcy. Otóż do magistratu białskiego wpłynęło pismo z kancelarii gubernatora w Krakowie z żądaniem prze-

kazania wszelkich dokumentów, dotyczących rodziny ostatniego przedwojennego ministra spraw zagranicznych - Józefa Becka. Według Niemców był on pochodzenia żydowskiego, a jego rodzina miała rzekomo mieszkać przed wojną w Białej Podlaskiej. Wiadomość okazała się nieprawdziwa, ale konieczność jej dokładnego sprawdzenia na podstawie dokumentów w archiwum spowodowała, że otwarto archiwum i bibliotekę. Możliwe stało się zatem udostępnianie zbiorów, dziennie wypożyczano około 20 woluminów.

W ostatnich miesiącach okupacji miasta przez Niemców (wiosna 1944 r.) do zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej włączono księgozbiór pozostały po przedwojennej bibliotece Polskiej Macierzy Szkolnej.

Tymczasem do obecnej wschodniej granicy Polski zbliżały się w szybkim tempie oddziały armii radzieckiej i Wojska Polskiego. Niemcy przygotowywali się do ewakuacji. Istniała obawa, że przed opuszczeniem Białej mogą zniszczyć bibliotekę. Pracownicy magistratu białskiego, chcąc uchronić książki, rozdawali je na przechowanie mieszkańcom miasta, a tylko nieliczne zostały zapakowane i ukryte w piwnicach budynku Zarządu Miejskiego. Niestety, większość z rozdanych na przechowanie książek nigdy już nie wróciła do biblioteki.

Tragiczny los spotkał bibliotekę przy dawnej Podlaskiej Wytwórni Samolotów. Obiekty PWS zostały zbombardowane, biblioteka została wówczas w znacznym stopniu zniszczona, a resztki zbiorów rozkradziono.

26 VII 1944 r. Biała została wyzwolona i niemal natychmiast przystąpiono do organizacji życia miasta w nowej rzeczywistości powojennej. Nowe władze już 26 IX 1944 r. powołały Miejską Komisję Kultury i Oświaty Pozaszkolnej, stawiając przed nią zadanie zorganizowania, a właściwie reaktywowania Miejskiej Biblioteki Publicznej. Na posiedzeniu prezydium tej komisji 11 X 1944 r. powierzono funkcję bibliotekarza w Miejskiej Bibliotece Publicznej Józefowi Jakubowskiemu. Jednocześnie ustalono, że biblioteka będzie czynna we wszystkie dni robocze w godzinach 15⁰⁰ do 17⁰⁰. Książki wypożyczano na okres 2 tygodni. Lokal biblioteki mieścił się w budynku Zarządu Miasta z wejściem od pl. Wolności. Biblioteka odczuwała znaczny niedostatek książek, dlatego władze miasta zdecydowały się zwrócić z apelem do mieszkańców miasta i powiatu białskiego o przekazanie książek do biblioteki w postaci darów, zakazując zarazem pokątnego handlu książkami. Apel ten został wygłoszony także w kościołach.

Oficjalne otwarcie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej nastąpiło 20 X 1944 r., a na dzień 30 tego miesiąca zarejestrowano 215 czytelników, wśród których aż 182 to dzieci i młodzież. W grudniu stan księgozbioru wynosił już 4504 woluminy, a liczba czytelników zarejestrowanych wzrosła do 620. Średnia dziennych wypożyczeń wyniosła 77 woluminów.

19 IV 1945 r. Zarząd Miejski podjął uchwałę o przekształceniu Miejskiej Biblioteki Publicznej w samodzielną jednostkę organizacyjną, wyłączając ją ze struktur podległych Miejskiej Komisji Kultury i Oświaty Pozaszkolnej. 11 V 1945 r. samodzielne kierownictwo biblioteki objął Zbigniew Ciagliński, były oficer Wojska Polskiego, który niedawno wrócił z oflagu.

Powoli, ale systematycznie wzrastał księgozbiór i liczba stałych czytelników. Na koniec 1946 r. stan księgozbioru wynosił 5534 woluminy, a liczba czytelników – 1055. W tym roku zbiory Biblioteki przeniesiono z bardzo ciasnego i ciemnego pomieszczenia do widnej i znacznie obszerniejszej sali, ale warunki pracy były bardzo ciężkie, a pozyskana sala zawilgocona, co znacznie szkodziło zbiorom.

30 VI 1949 r. stanowisko kierownika Miejskiej Biblioteki Publicznej objęła po Z. Ciaglińskim Janina Raciborska, którą w kilka miesięcy później zastąpiła Wilhelmina Nahorska. W tym czasie założono księgi inwentarzowe i uporządkowano księgozbiór.

Od 1952 r. Miejską Biblioteką Publiczną kierowała Cecylia Legut, zatrudniona w niej od 1 XII 1944 r. Pełniła ona te funkcję aż do połączenia MBP z Powiatową Biblioteką Publiczną, które nastąpiło w sierpniu 1954 r.

Do 1954 r. w Białej Podlaskiej funkcjonowały dwie biblioteki publiczne – Miejska Biblioteka Publiczna i Powiatowa Biblioteka Publiczna. Genezy tej drugiej możemy upatrywać w ruchomej bibliotece, która w okresie międzywojennym działała na obszarze powiatu bialskiego w okresie międzywojennym. Jej organizatorem była Powiatowa Komisja Oświaty Pozaszkolnej, funkcjonująca przy Inspektoracie Szkolnym w Białej Podlaskiej. Po wyzwoleniu stanowisko inspektora szkolnego na powiat bialski pełnił Jan Makaruk, który sprawował tę funkcję także przed 1939 r. Za jego sprawą na przełomie lat 1944/45 zorganizowano w Białej tzw. Powiatową Centralę Bibliotek Ruchomych. Załączek księgozbioru stanowiły resztki zbiorów przedwojennej biblioteki ruchomej, które zdołano uratować z pożogi wojennej. Biblioteka Powiatowej Centrali Bibliotek Ruchomych mieściła się początkowo przy ul. Warszawskiej w jednym pomieszczeniu, w budynku zwanym wówczas „pod wieżą”, w którym obecnie jest siedziba Muzeum Południowego Podlasia. Bibliotekarką została Maria Sacharuk, ale wkrótce przekazała ona to stanowisko Annie Karwowskiej (1945 r.) Pod koniec pierwszego półrocza 1946 r. Biblioteka liczyła 1614 woluminów, a zarejestrowano 87 czytelników w mieście i aż 800 w powiecie. Ze szczytkowych sprawozdań Biblioteki wynika, że obsługę czytelników w powiecie bialskim prowadziła za pośrednictwem reaktywującej się po wojnie sieci szkół podstawowych. Od lipca 1946 r. do marca 1947 r. księgozbiór wzrósł do 2982 woluminów. Książki pochodziły z różnych źródeł – m.in. z byłych majątków ziemskich, ale głównym źródłem nabycia były środki na zakup pochodzące z ówczesnego Ministerstwa Oświaty. W celu sprawniejszego dotarcia z książką do mieszkańców powiatu zorganizowano 20 kompletów książek, które na zlecenie podinspektora szkolnego do spraw oświaty dorosłych wysłano w teren. Ponadto Biblioteka była czynna przez trzy dni w tygodniu dla czytelników z terenu miasta. Brak środków własnych na zakup zbiorów oraz ogromne zapotrzebowanie na książkę sprawiły, że w marcu 1947 r. przewodniczący Wydziału Powiatowego w Białej Podlaskiej, za pośrednictwem Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego, zwrócił się z prośbą do Ministerstwa Oświaty o dotację na zakup książek. Prośbę rozpatrzono pozytywnie – Biała otrzymała na ten cel kwotę 100.000 zł.

W czerwcu 1947 r. Wydział Powiatowy powołał przy Powiatowej Centrali Bibliotek Ruchomych Komisję Biblioteczną, która miała zająć się prowadzeniem dalszej akcji biblioteczno - czytelniczej w powiecie białskim. Z początkiem października 1947 r. Powiatowa Centrala Bibliotek Ruchomych zmieniła nazwę na: Powiatowa Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej. Stan księgozbioru PBP przekroczył wtedy 4000 woluminów (księgozbiór stacjonarny), a 1586 woluminów, zorganizowanych w 38 kompletach, funkcjonowało na obszarze powiatu. W tym samym roku (od 1 września) obsada kadrowa w PBP zwiększyła się o jedną osobę – zatrudniona została Zofia Bernaczek, obejmując zarazem kierownictwo Biblioteki.

W 1948 r. PBP zmieniła lokal przenosząc się do sąsiedniego budynku, gdzie na jej potrzeby przeznaczono dwa pomieszczenia o łącznej powierzchni 58 m², co już wówczas było zbyt mało, aby pomieścić powiększające się zbiory. W tych bardzo trudnych warunkach lokalowych PBP pracowała aż do końca 1952 r. Wówczas Bibliotekę przeniesiono do dwóch sal w budynku przy pl. Wolności 6.

W latach 1947-1949 cały wysiłek organizacyjny Powiatowej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej został skierowany na tworzenie powiatowej sieci bibliotek gromadzkich w powiecie białskim. W ciągu tych trzech lat powstało ich 14.

Od 1 I 1951 r. kierownictwo PBP objął Jerzy Kaczyński, który z powodzeniem sprawował tę funkcję przez wiele następnych lat, z wielkim zaangażowaniem i poczuciem odpowiedzialności za upowszechnianie książki i czytelnictwa.

Na mocy rozporządzenia Ministerstwa Kultury i Sztuki z 16 VII 1954 r. nastąpiło połączenie Powiatowej Biblioteki Publicznej z Miejską Biblioteką Publiczną i powstała Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej, której kierownictwo powierzono Jerzemu Kaczyńskiemu.

Nieco wcześniej, bo jeszcze w 1953 r., powstała w Białej pierwsza filia biblioteczna zlokalizowana w prawobrzeżnej części miasta w dzielnicy Wola. Filia ta, oznaczona jako Nr 1, funkcjonuje tam do dzisiaj.

W momencie połączenia PiMBP liczyła ok. 33000 woluminów, a oprócz kierownika kadrę pracowniczą stanowiły cztery osoby na stanowiskach merytorycznych i dwie osoby obsługi (sprzątaczk). W 1957 r. przy PiMBP zdołano zorganizować pierwszą w mieście czytelnię, w której zatrudniono Pelagię Tajchert. Nieco później wyodrębniono księgozbiór dziecięcy tworząc Oddział dla Dzieci, prowadzony od początku przez Cecylię Legut.

Ustawicznie trwał proces kształtowania i doskonalenia struktur organizacyjnych PiMBP – na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych pojawiają się w bibliotece pierwsi instruktorzy, którzy obejmują opieką merytoryczną sieć bibliotek publicznych w powiecie białskim. Placówek bibliotecznych systematycznie przybywało – oprócz bibliotek głównych (najpierw gromadzkich, a następnie gminnych) w większych wsiach sołeckich powstawały biblioteki filialne. Sieć bibliotek publicznych uzupełniały - licznie w tym czasie powstające - punkty biblioteczne z wymiennym księgozbiorem.

Oprócz udostępniania zbiorów książkowych i czasopiśmienniczych, PiMBP prowadziła wieloraką działalność upowszechnieniową organizując liczne

wystawy, konkursy, spotkania autorskie, odgrywając w mieście i powiecie rolę głównej instytucji, aktywizującej kulturę w środowisku, stymulując rozwój czytelnictwa wśród dorosłych, dzieci i młodzieży.

Stały przyrost zbiorów oraz liczba czytelników rosnąca z roku na rok sprawiły, że lokal zajmowany przez PiMBP okazał się niewystarczający. Po licznych poszukiwaniach władze miasta zdecydowały się na przekazanie na użytek PiMBP połowy budynku przy Al. Tysiąclecia 22. Nowa siedziba tylko w niewielkim stopniu poprawiła trudną sytuację lokalową Biblioteki. Niektóre funkcje musiały być wykonywane w równie ciasnych i mało wygodnych lokalach filii bibliotecznych (m.in. Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów w części zajmował pomieszczenia Filii Nr 2 przy ul. Chrobrego na Osiedlu Piastowskim). Do budynku przy Al. Tysiąclecia 22 PiMBP przeprowadziła się w 1972 r.

W związku z nowym podziałem administracyjnym kraju na 49 województw i likwidacją powiatów, Biała Podlaska awansowała na stolicę nowo utworzonego województwa białkopodlaskiego, a Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna została przekształcona z mocy prawa w Wojewódzką Bibliotekę Publiczną. W połowie 1982 r. WBP zmieniła nazwę na bardziej adekwatną do jej roli i pełnionych funkcji i od tego czasu, aż do kolejnej reformy administracyjnej, tj. do 31 XII 1998 r., funkcjonowała jako Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna.

W związku z powstaniem województwa białkopodlaskiego i przejściem przez Bibliotekę wszystkich funkcji biblioteki stopnia wojewódzkiego, WBP przystąpiła do - odpowiadającej nowej roli - modernizacji struktury organizacyjnej, co wiązało się m.in. z przejściem wielu bibliotek, które znalazły się w granicach nowego województwa, opieką merytoryczną i nadzorem instruktorskim. Utworzono trzy oddziały terenowe WBP: w Parczewie, Radzynie Podlaskim i Łosicach. Ten ostatni, ze względu na brak możliwości kadrowych przy obsadzie stanowisk instruktorskich, został najpierw ograniczony w swoich funkcjach do zadań związanych z gromadzeniem i opracowaniem zbiorów, a następnie (pod koniec lat osiemdziesiątych) zlikwidowany. Scentralizowany zakup nowości i wznowień wydawniczych, polegający na skumulowaniu środków finansowych przy WBP, spowodował znaczne spiętrzenie zadań spoczywających na pracownikach Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów. W szczytowym okresie Dział ten prowadził zakup wraz z opracowaniem formalnym i rzeczowym dla 132 bibliotek w województwie.

Wzrost zadań, konieczność zatrudnienia nowej fachowej kadry pracowników, a przede wszystkim systematyczny i znaczący zarówno ilościowo, jak i jakościowo przyrost księgozbioru sprawił wkrótce, że budynek przy Al. Tysiąclecia 22, dzielony z Wojewódzką Radą Związków Zawodowych i przedszkolem, stał się zbyt ciasny i nie mógł już pomieścić wszystkich funkcji biblioteki stopnia wojewódzkiego. Zabiegi o pozyskanie odpowiedniego lokalu, trwające od kilku lat, zostały uwieńczone sukcesem dopiero na przełomie lat 1981/1982. Wówczas – po wybudowaniu biurowca na potrzeby Urzędu Wojewódzkiego – WBP otrzymała na swoją siedzibę zwolnioną przez Urząd Wojewódzki oficynę północną

przy ul. Warszawskiej 12a. Do nowej siedziby WBP wprowadziła się na początku 1982 r. i zasiedla ją do dziś.

Od momentu powołania Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej jej kierownictwo objęła Maria Różańska, a jej zastępcami zostali: Grzegorz Michałowski i Jerzy Kaczyński. Po odejściu na emeryturę Jerzego Kaczyńskiego i rezygnacji z zajmowanych stanowisk przez M. Różańską i G. Michałowskiego, wojewoda białkopodlaski w czerwcu 1982 r. powołał na stanowisko zastępcy Joannę Głowacką, a dyrektorem WBP w listopadzie tego roku został Jerzy Flisiński.

Szczególnie znaczące dla losów bibliotek publicznych, a zwłaszcza ich kondycji finansowej, stały się przemiany związane z rozpoczęciem transformacji społecznej, gospodarczej i politycznej w kraju po 1989 r. Na fali tych przemian 1 I 1991 r. przestał istnieć Fundusz Rozwoju Kultury, stanowiący dotychczas główne i najważniejsze źródło finansowania także bibliotek publicznych. Decyzja o likwidacji FRK stworzyła nową sytuację dla kultury. Jej strefa została podzielona na trzy poziomy: samorządowy, wojewódzki i narodowy. Na poziomie samorządowym znalazły się wszystkie gminne instytucje i placówki kultury, a wśród nich gminne biblioteki publiczne i ich filie ze wszystkimi tej decyzji konsekwencjami, co wiązało się z przejęciem ich finansowania przez samorządy gminne. Pozostałe dwa poziomy sfery kultury, podległe rządowi, były finansowane odpowiednio z budżetów wojewodów i ministra kultury i sztuki.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej stała się z mocy nowego prawa wojewódzką instytucją kultury finansowaną z budżetu centralnego za pośrednictwem budżetu wojewody białkopodlaskiego. W rezultacie przyniosło to zakończenie kilkunastoletniego okresu prowadzenia przez WiMBP scentralizowanego zakupu i opracowania zbiorów dla wszystkich bibliotek publicznych w województwie, a także powstał problem funkcjonowania w mieście wszystkich dotychczasowych filii WiMBP. W świetle obowiązującego prawa ich prowadzenie powinno stać się zadaniem gminy miejskiej. W tej sytuacji dyrektor WiMBP wystąpił w porozumieniu z wojewodą białkopodlaskim do prezydenta miasta z propozycją skomunalizowania filii miejskich, które już od 1 I 1991 r. powinny stać się mieniem komunalnym, a zatem podlegać organizacyjnie Zarządowi Miasta. Zabiegi i procedury związane z komunalizacją filii miejskich trwały do końca 1993 r. Dopiero 3 I 1994 r. doszło do zawarcia umowy pomiędzy wojewodą białkopodlaskim a gminą miejską, w wyniku której utworzono wspólną instytucję kultury o nazwie: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej. W skład nowej w sensie formalno - prawnym instytucji kultury weszły wszystkie dotychczasowe struktury Biblioteki Wojewódzkiej z Oddziałem Zbiorów Specjalnych, oddziałami terenowymi w Parczewie i Radzynie Podlaskim oraz nieskomunalizowanymi Filiami Nr 8 i Nr 9, a także skomunalizowane uprzednio Filie Nr 1, 2, 3 i 6, o nazwie zmienionej na Biblioteki Komunalne. W tych strukturach WiMBP funkcjonowała do 31 XII 1998 r.

WiMBP zachowała wszystkie dotychczasowe funkcje, w tym nadzór merytoryczny nad wojewódzką siecią bibliotek publicznych, oprócz zakupu i opra-

cowania zbiorów w formie scentralizowanej. Zakup i opracowanie prowadzono odtąd tylko dla niektórych bibliotek i ich filii, tj. tych, z organizatorami których zawarto stosowne umowy i ze środków przekazywanych na podstawie tych umów przez urzędy gmin.

Ciągle doskonalono struktury organizacyjne WiMBP dostosowując je do nowych funkcji i zadań. Biblioteka była najbardziej predestynowana spośród licznych instytucji kultury i oświaty do zajęcia się gromadzeniem, opracowaniem, przechowywaniem i udostępnianiem tzw. regionalistów, a więc także szeroko rozumianej wiedzy i informacji o regionie, tj. Południowym Podlasiu. W 1981 r. powstała inicjatywa powołania w strukturach organizacyjnych WiMBP Działu Wiedzy o Regionie, a pomysłodawcą był Grzegorz Michałowski. Pomysł został zaakceptowany przez wojewodę białkopodlaskiego, a nowy Dział został połączony w 1982 r. z Działem Informacyjno-Bibliograficznym, funkcjonując do dzisiaj jako Dział Informacji, Bibliografii i Wiedzy o Regionie. W Dziale gromadzone jest wszelkie piśmiennictwo i materiały o regionie: druki zwarte, czasopisma, gazety, wycinki prasowe, dokumenty życia społecznego, fotografie, materiały niepublikowane, wspomnienia, pocztówki, druki ulotne itp. Pokazny zbiór regionalistów przyciąga rzesze uczniów, studentów, pracowników naukowych, regionalistów – amatorów i wszystkich tych, którzy są zainteresowani swoją „małą ojczyzną”.

W latach osiemdziesiątych WiMBP zainicjowała własną działalność wydawniczą edycją *Portretu literackiego Ryszarda Kornackiego* (Biała Podlaska 1988), popularyzującego znanego poetę i regionalistę, zamieszkałego i tworzącego w Międzyrzeczu Podlaskim. Zebranie informacji bibliograficznych o piśmiennictwie związanym z województwem białkopodlaskim zaowocowało wydaniem kilku tomów *Bibliografii województwa białkopodlaskiego* w formie dwuroczników.

Stale rosnące zainteresowanie regionem, przejawiające się m.in. powstawaniem licznych opracowań, artykułów, rozpraw stało się bezpośrednią przyczyną powołania przy WiMBP w 1993 r. redakcji „Rocznika Białkopodlaskiego”, pisma regionalnego o charakterze naukowym. Kolegium Redakcyjne, złożone z samodzielnych pracowników naukowych z ośrodków akademickich w Białej Podlaskiej, Lublinie, Warszawie i Siedlcach, któremu od początku przewodniczy społecznie prof. dr hab. Henryk Mierziński, wydaje systematycznie kolejne tomy pisma, mimo trudności finansowych i poligraficznych. Aktualnie ukazał się XI tom „Rocznika Białkopodlaskiego”.

Od dwóch lat Biblioteka jest współwydawcą popularnonaukowego periodyku „Podlaski Kwartalnik Kulturalny”, którego redaktorem naczelnym jest kierownik Działu Informacji, Bibliografii i Wiedzy o Regionie Grzegorz Michałowski. Aby umożliwić autorom szerszych opracowań o tematyce regionalnej ich publikację, pod opieką redakcji „Rocznika Białkopodlaskiego” są wydawane książki, w ramach serii nazwanej *Z Serii „Rocznika Białkopodlaskiego”*. W serii tej ukazało się już kilka tytułów, m.in. *Szkoły białskie w XVII-XX wieku. Monografia I Liceum Ogólnokształcącego im. J. I. Kraszewskiego* J. Flisińskiego (1998),

Radzyński Obwód ZWZ-AK 1939-1944 S. Jarmuła (2000), *Dzieje parafii Sobienie Jeziory* J.M. Cygana (2002). Ponadto Biblioteka, jako organizator lub współorganizator wielu sesji naukowych i popularnonaukowych, była wydawcą wielu opracowań i materiałów posesyjnych, m.in. poświęconych powstaniu listopadowemu na Podlasiu, dziejom Białej Podlaskiej i okolic czy wydarzeniom związanym z agresją ZSRR 17 IX 1939 r. Działalność wydawnicza Biblioteki, ciesząca się coraz większym zainteresowaniem, będzie kontynuowana jako jedno z ważniejszych zadań w zakresie pogłębiania wiedzy o mieście i regionie. W najbliższych planach Biblioteki znalazło się opracowanie i wydanie obszernej naukowej monografii Białej Podlaskiej i okolic, której druk przewidziano na rok 2006.

Wśród wielu inicjatyw w zakresie szeroko rozumianego regionalizmu nawiązano od 1989 r. ścisłą współpracę z Obwodową Biblioteką w Brześciu. Współpraca ta i wymiana doświadczeń jest realizowana już od 15 lat z korzyścią dla obu stron, w tym zwłaszcza dla użytkowników obu zaprzyjaźnionych Bibliotek.

Ogromną szansą dla bibliotek i bibliotekarstwa stała się możliwość zastosowania w jej pracy komputerów. WiMBP pierwszy komputer pozyskała już w 1986 r., ale wobec braku właściwych programów i „raczkujących” dopiero umiejętności posługiwania się nim nie zdołano wykorzystać go w pracach warsztatowo - bibliotecznych. Prace nad komputeryzacją WiMBP w pełni ruszyły dopiero na początku drugiej połowy lat dziewięćdziesiątych, przy ścisłej współpracy z Biblioteką Narodową, od której pozyskano program MAK i inne. Obecnie stan komputeryzacji i automatyzacji prac bibliotecznych osiągnął poziom znacznego zaawansowania.

Od 1 I 1999 r. zaszły kolejne zmiany w strukturach organizacyjnych i podległości WiMBP. W wyniku reformy podziału administracyjnego kraju i powołania powiatów oraz zmniejszenia liczby województw w końcu 1998 r. Biblioteka straciła status wojewódzkiej instytucji kultury. Pierwsze miesiące roku 1999 były bardzo gorące – ważyły się losy Biblioteki, bowiem nikt jeszcze nie potrafił zdecydować, kto ma być jej organem założycielskim, a tym samym, jakie będą źródła jej finansowania. Ostateczne decyzje podjęto dopiero w drugim kwartale 1999 r. Organizatorem Biblioteki stał się Zarząd Miasta Biała Podlaska, a uchwałą Rady Miasta z dnia 27 maja 1999 r. nadano jej nazwę: Miejska Biblioteka Publiczna. Na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Zarządem Miasta Biała Podlaska, a Zarządem Powiatu Białskiego (ziemskiego) Miejskiej Bibliotece Publicznej powierzono także zadania biblioteki powiatowej dla białskiego powiatu ziemskiego. Porozumienie dotyczyło również współfinansowania MBP przez starostwo powiatowe.

Zmiany wywołane wprowadzeniem nowego podziału administracyjnego spowodowały w odniesieniu do MBP konieczność ograniczenia zasięgu działania do terenu miasta i powiatu, a także zmniejszenie zatrudnienia z 83 do 54 etatów. Jednocześnie Biblioteki Komunalne Nr 1, 2, 3 i 6 stały się ponownie

filiami Miejskiej Biblioteki Publicznej, zachowując dotychczasową numerację.

Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej działając na podstawie ustawy o bibliotekach, statutu nadanego przez organizatora oraz porozumienia zawartego pomiędzy Zarządem Miasta Biała Podlaska, a Zarządem Powiatu Bialskiego, jest główną biblioteką publiczną miasta i powiatu. W ramach ustawowych i statutowych powinności gromadzi, opracowuje i udostępnia materiały biblioteczne, w tym dotyczące wiedzy o regionie, prowadzi działalność informacyjno-bibliograficzną, edukacyjną, wydawniczą, sprawuje nadzór merytoryczny nad powiatową siecią bibliotek publicznych, o czym szerzej informujemy na naszych stronach internetowych pod adresem: www.mbp.org.pl